

SKY 403 Sağlık Yönetiminde Etik

Yrd.Doç.Dr. Alev Elçi
Yönetim Bilişim Sistemleri Bölümü
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Aksaray Üniversitesi

Hekimlik Meslek Etiği Kuralları

Hekimlik Meslek Etiği Kuralları

- Genel Kural ve İlkeler
- Hekimler Arası İlişkiler
- Hekim-Hasta İlişkileri
- Hekim ve İnsan Hakları

Amaç, Kapsam, İlkeler

- Bu kuralların amacı, hekimlerin mesleklerinin gereklerini yerine getirirken uymaları zorunlu olan hekimlik meslek etiği kurallarını belirlemektir
- TC sınırlarında çalışan tüm hekimler uymak zorundadır

Genel Kural ve İlkeler

Hekimin öncelikli görevi, hastalıkları önlemeye ve bilimsel gerekleri yerine getirerek hastaları iyileştirmeye çalışarak insanın yaşamını ve sağlığını korumaktır. Meslek uygulaması sırasında insan onurunu gözetmesi de, hekimin öncelikli ödevidir. Hekim, bu yükümlülüklerini yerine getirebilmek için, gelişmeleri yakından izler. Görevlerini yerine getirirken, hekimin uyması gereken **evrensel tıbbi etik ilkeleri**

- yararlılık,
- zarar vermeme,
- adalet ve
- özerklik ilkeleridir

Yarar sağlama Zarar vermeme ilkesi

- Bireyin bir başkasına mutlaka yararı olması gerektiği vurgulanır
- Zararın engellenmesi, ortadan kaldırılması, iyiliğin artırılması öğelerini içerir
- Tıp uygulamalarında «öncelikle zarar vermeme» ilkesi çağlar boyu geçerlidir
- Hekim başvuracağı girişimin ve tedavinin yararını ve zararını tartmalıdır
- Yetkin bir hekim «olasılık» ve «risk» faktörlerini iyi bilmelidir

Adalet ilkesi

- Hakkaniyet kavramı ile birlikte değerlendirilmelidir
- Bir etik yargıya ulaşırken söz konusu insanların eşit oldukları, «toplumun kendilerine bağışladığı hakların tamamına sahip olmaları gerektiği» düşüncesine dayanır
- Sağlık alanında adalet ilkesi tıbbi kaynakların gereksinmelere göre eşit ve dürüstçe dağıtılmış olması
- Kaynakların paylaşılmasını ile görevli kurullar oluşturulması önerilmektedir, Kurum politikalarını geliştirmek ve uygulamak görevini yapacak tıp etiği uzmanları, klinisyenler, dernek üyeleri ve sağlık kurumu yetkililerinden oluşacak.

Özerklik ilkesi

- Özerklik bireylerin bağımsız bir şekilde kendileri hakkında karar vermeleridir
- Öğeler: bireyin özerk olması, seçimini özerk biçimde yapabilmesi, sergilediği eylemini de bilinçli ve istekli olarak gerçekleştirebilmesidir
- «Hasta hakları», «insan hakları», «vatandaş hakları» ve «tüketici hakları» kavramlarına tıbbi uygulamada karşılık gelmektedir
- Birey kendi isteğiyle özerkliğini hekime devrettiği durumlarda, hekim hastasının değer ve kavramlarını ters düşen tıbbi kararlar almamaya özen göstermelidir
- «aydınlatılmış onam» hekim ve hemşirenin hastanın özerkliğine saygı göstermesinin en önemli boyutlarından

Hekimin Yansızlığı

- Hekim görevlerini her durumda hastaları arasındaki
 - siyasal görüş,
 - sosyal durum,
 - dini inanç,
 - milliyet,
 - etnik köken,
 - ırk,
 - cinsiyet,
 - yaş,
 - toplumsal ve ekonomik durum
- ve benzeri farklılıkları gözlemlesizin yerine getirmekle yükümlüdür.

Sır Saklama Yükümlülüğü

- Hekim, hastasından mesleğini uygularken öğrendiği sırları açıklayamaz. Hastanın ölmesi ya da o hekimle ilişkisinin sona ermesi, hekimin bu yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz.
- Hastanın onam vermesi ya da sırnın saklanmasının hasta ya da öteki insanların yaşamını tehlikeye sokması durumunda, hastanın kişilik haklarının zedelenmemesi koşuluyla, hekim bu sırnı saklamakla yükümlü değildir.
- Yasal zorunluluk durumlarında hekimin rapor düzenlemesi de, meslek sırnın açıklanması anlamına gelmez.
- Hekim, tanık ya da bilirkişi olarak mahkemeye çağırıldığında olayın meslek sırnı olduğunu ileri sürerek bu görevlerinden çekilebilir

• Vicdani ve Mesleki Kanı

- Hekim, mesleğini uygularken vicdani ve mesleki bilimsel kanaatine göre hareket eder
- **Acil Yardım**
 - Hekim, görevi ve uzmanlığı ne olursa olsun, gerekli tıbbi girişimlerin yapılamadığı acil durumlarda, ilk yardımda bulunur
- **Hekimliğin Kötü Uygulanması (Malpractice)**
 - Bilgisizlik, deneyimsizlik ya da ilgisizlik nedeniyle bir hastanın zarar görmesi "hekimliğin kötü uygulaması" anlamına gelir

• Ticari Amaç ve Reklam Yasağı

- Hekim, mesleğini uygularken reklam yapamaz, ticari reklamlara araç olamaz, çalışmalarına ticari bir görünüm veremez; insanları yanıltıcı, paniğe düşürücü, yanlış yönlendirici, meslektaşlar arasında haksız rekabete yol açıcı davranışlarda bulunamaz
- **Meşru ve Yasak Yöntemler**
 - Hekim mesleğini yerine getirirken, bilimsel ve çağdaş tanı ve tedavi yöntemleriyle koruyucu hekimlik ilkelerini göz önünde bulundurur; hastalarının tanı ve tedavisinde bilimsel olmayan yöntemleri uygulayamaz. Hekim, gerekli bilimsel aşamalardan geçip ruhsatlandırılmamış kimyasal, farmakolojik, biyolojik maddeleri ilaç olarak kullanamaz

Aracılık Etme ve Aracıdan Yararlanma Yasağı

- Hekim öteki hekimlere veya tetkik-tedavi kuruluşlarına maddi çıkar karşılığı hasta gönderemez. Hekim, hasta sağlamak amacıyla aracı kişilerden yararlanamaz.

Endüstri İle İlişkilerde Çıkar Sağlama Yasağı

- Hekimler endüstri kuruluşları ile hiçbir çıkar ilişkisi kuramazlar. Bilimsel araştırmalar ve eğitime yönelik ilişkiler ise, şeffaf ve kurumsal olmalıdır.

Hekimler Arası İlişkiler

- Meslektaşlar Arasında Saygı
- Mesleki Dayanışma
- Yetkinlik Dışı Faaliyet Yasağı
- Danışım(Konsültasyon) ve Ekip Çalışması
- Odaya Bildirme Yükümlülüğü

Hekim-Hasta İlişkileri

Hasta Haklarına Saygı

- Hekim hastasının sağlığı ile ilgili kararlar alırken; bilgilendirme hakkı, aydınlatılmış onam hakkı, tedaviyi kabul ya da red hakkı , vb. hasta haklarına saygı göstermek zorundadır.

Hekim Seçme Özgürlüğü

- Hasta, mevzuatın belirlediği kurallara, tıbbi uygulamanın özelliklerine ve kurumun koşullarına göre hekimini seçmekte özgürdür.

Hekim-Hasta İlişkileri

Muayenesiz Tedavi Yasağı

- Hekim, acil olgular gibi zorunlu durumlar dışında, hastasını bizzat muayene etmeden tedavisine başlayamaz.

Hasta Üzerindeki Etkinin Kullanımı

- Hekim hasta üzerindeki etkisini tıbbi amaçlar dışında kullanamaz.

Tedaviyi Üstlenmeme veya Yarıda Bırakma

- Hekim, ancak tıbbi bilgisini gerektiği gibi uygulayamayacağına karar verdiğinde ve **hastasının başvurabileceği başka bir hekim bulunduğu durumlarda**, hastanın bakımını ve tedavisini üstlenmeyebilir veya tedaviyi yarım bırakabilir.

Hekim-Hasta İlişkileri

Aydınlatılmış Onam

- Hekim hastasını, hastanın sağlığı durumu ve konulan tanı, önerilen tedavi yönteminin türü, başarı şansı ve süresi, tedavi yönteminin hastanın sağlığı için taşıdığı riskler, verilen ilaçların kullanılışı ve olası yan etkileri, hastanın önerilen tedaviyi kabul etmemesi durumunda hastalığın yaratacağı sonuçlar, olası tedavi seçenekleri ve riskleri konularında aydınlatır. Yapılacak aydınlatma hastanın kültürel, toplumsal ve ruhsal durumuna özen gösteren bir uygunlukta olmalıdır. Bilgiler hasta tarafından anlaşılabilir biçimde verilmelidir. Hastanın dışında bilgilendirilecek kişileri, hasta kendisi belirler. Sağlıkla ilgili her türlü girişim kişinin özgür ve aydınlatılmış onamı ile yapılabilir. Alınan onam, baskı, tehdit, eksik aydınlatma ya da kandırma yoluyla alındıysa geçersizdir.

Hekim-Hasta İlişkileri

Terminal Hastalara Yardım

- Hekim, terminal dönemdeki hastalara her türlü insani yardımı yapmaya, insan onuruna yaraşır koşullar sağlamaya ve çekilen acıyı alabildiğince azaltmaya çalışır.

Ücret

- Hasta ücret konusunda önceden hekimden bilgi alabilir. Hekim, tüm muayene, tetkik, tıbbi ve cerrahi girişimlerle meslek örgütünün belirlediği taban ücretin altında bir ücret alamaz. Hekimin, meslektaşları ile meslektaşlarının eşleri ve bakmakla yükümlü olduklarından muayene ve tedavi için - masraflar dışında - ücret almaması uygundur.

Hekim-Hasta İlişkileri

- **Gereksiz Harcama Yapılma Yasağı**
 - Hekim, hastasının parasal durumu ne olursa olsun, kesin zorunluluk olmadıkça pahalı ilaçlar ve yöntemler öneremez. Hastaya gereksiz harcamalar yaptırılmaz ve yararı olmayacağını bildiği bir tedaviyi veremez.
- **Hastayla İlgili Bilgilerin Hastaya Verilmesi ve Kullanımı**
 - Hasta dosyalarındaki bilgilerin geniş bir özeti ile bilgi ve belgelerin örnekleri, isteği durumunda hastaya verilir. Hekim, yasal zorunluluk olmadıkça, bu bilgileri başkasına veremez.
- **Rapor Düzenleme**
 - Hekim, bizzat muayene ve tedavi ettiği hastasına gerekli görüldüğünde hastalıkla ilgili rapor verir. Bu raporda tıbbi gereklere bağlı olarak istirahat, tedavi şekli, diyet, çalışma koşulları gibi hasta için gerekli geçici ya da kalıcı bilgiler ve hekimin önerileri bulunur.

Hekim ve İnsan Hakları

- **Uluslararası Sözleşmelere Uyma Zorunluluğu**
- **İşkenceye Yardım Yasağı**
- **Tutuklu ve Hükümlülere Verilecek Tıbbi Yardım**
- **Tutuklu ve Hükümlülerin Tıbbi Yardımını Reddetmesi**
- **Ölüm Cezasına Etkin Katılım Yasağı**
- **Olağanüstü Durumlar ve Savaş**
- **Cinsel İlişki Muayeneleri**

Kaynaklar

- Hekimlik Meslek Etiği Kuralları. Türk Tabipler Birliği. Erişim 10 Aralık 2013
<http://www.ttb.org.tr/index.php/meslek-etigi.html>
- Sayım, F. (2011). Sağlık Piyasası ve Etik. Marmara Kitap Merkezi Yayınları.